

Židé - můj osud

Narodila jsem se 12. 2. 1926 v Karlíně jako jedináček. Byla jsem přenášené dítě, a tak si se mnou maminka užila, ještě než jsem přišla na svět. Činžovní dům, ve kterém jsme žili, vlastnila německy mluvící židovská rodina. Česky nemluvili, ani nerozuměli.

Jednou, když mi byly asi 3 roky, přišla dcera majitelů za mou maminkou, zda bych nemohla jít k nim na narozeniny. Maminka svolila, a tak jsem se ocitla ve vybrané společnosti. Všichni seděli v salónu a služebné roznášely spousty jídla a pití. Hrála jsem si v koutě, koukala se na ně a jedla ty dobroty. Najednou jsem řekla: "Chce se mi čůrat." Nikdo mi však česky nerozuměl, ani když jsem to několikrát opakovala. Tak se stalo to, co se stát muselo. Poté jsem byla briskně dopravena i s úrodou domů. A to je má první židovská vzpomínka.

U „domácích“ bylo doma hodně hraček. Chodila jsem si tam s nimi hrát. Milostpaní mi dávala pětikorunu, avšak požadovala poděkování. Vadilo mi, že musím říkat, "děkuji, milostpaní". Mamince jsem tehdy odsekla: "Nebudu říkat milostpaní pro korunky."

Maminka byla v domácnosti, tatínek dělal řidiče u židovské firmy, která šila na zakázku košile Mesner a Neumann. Tatínek byl "do světa", rád chodil pěkně oblekaný, zakládal si na tom. Později jej kvůli tomu nazývali "reakcionářem". S majiteli firmy vycházel tatínek dobře, dokonce je vozil na lyže do Alp a v létě do Itálie. Až před válkou se tatínek s panem Neumannem nepohodl. To bylo kvůli stokoruně při koupi firemního automobilu. Ani jeden nechtěl ustoupit. Když chtěl pan Neumann těsně před válkou uschovat u nás nějaké věci, tatínek to nedovolil. Škoda, mohli jsme si je po válce pěkně po česku nechat, protože z Neumannovy rodiny se po válce nikdo nevrátil.

Jako malá jsem byla stále nemocná, a tak nám náš lékař doporučil se odejít na venkov. Když mi byly čtyři roky, odstěhovali jsme se sem do Panenských Břežan. Od té doby tu žiji. Když jsme z Karlína odcházeli, dostala jsem od dcer pana Neumanna Edity a Heleny (podle které se jmenuji) krásnou panenku. Dala jsem jí jméno „Židovka“ a ona mne pak provázela po celé dětství. Když jsem jednou šla s tetou, zapomněla jsem ji cestou pod ořechem. Spustila jsem takový kravál, že se pro ni musela teta vrátit až z Velké Vsi. Ani nevím, kde Židovka nakonec skončila.

nad Milanovým dopisem

s maminkou

tatínek ve Stromovce

Panenské Břežany

V Panenských Břežanech jsou dva zámky - horní a dolní. Jejich majiteli byly židovské rodiny Bloch-Bauerů (dolní zámek) a Gerstelů (horní zámek). Pana Bloch-Bauera si ještě pamatuji. Byl to vášnivý nimrod. Když těsně před válkou odešel, zůstala tam po něm celá řada loveckých trofejí. Ty pak manželka Heydricha Lina během války rozprodávala. Po válce se najednou ve vsi objevil americký voják v krásné letecké uniformě. Byl to synovec majitele zámku Robert Bloch. Přišel se podívat na svůj majetek, o který pak navždy přišel.

V Panenských Břežanech jsem začala chodit do školy a později dojížděla na měšťanku do Odolené Vody. V roce 1941 jsem jako 15letá nastoupila do dolního zámku jako pomocnice zahradníka. Vstoupila jsem tak do služeb říšského protektora Konstantina von Neuratha a jeho paní.

Neurathovi měli dva kokršpaněly. Paní baronka se s nimi ráda procházela po parku. Jednou se hraběnka zle rozlítla. Její psi totiž na zahradě našli lidské lejno. Nejenže ho snědli, ale patřičně se v něm předtím vyváleli. Hraběnka nadávala a křičela: "Tschechische scheisse!"

V té době už bydlel v horním zámku K. H. Frank. S Neurathovými se přátelil. Na podzim roku 1941 vystřídal Neurathovi na zámku Reinhard Heydrich. Jeho příchodem vzájemné kontakty mezi zámky ustaly.

maminka s tatínkem

tatínek – 1. světová válka

maminka

Heydrichovi a Židé

Poprvé jsem Heydricha viděla v lese na koni. Potkala jsem ho s jeho pobočníkem u závoru při vjezdu do lesa. Pobočník mne požádal, abych jim otevřela závoru. Koní jsem se vždycky bála, a tak jsem byla dost nejistá. Později přijela do zámku i jeho manželka Lina se čtyřmi dětmi - Klausem, Heiderem a Zilke. Později se jim ještě narodila Marta. Mé první setkání s Heiderem a Klausem se odehrálo u jezírka, kde po sobě házeli řasy. Když nedávno přijel Heider do Prahy a já jsem mu o to vyprávěla, smál se.

O zámek se starala Lina Heydrich. Nedlouho po příchodu Heydrichovy rodiny dorazila z Terezína pracovní četa Židů (13.9.1941). Ze začátku jich bylo 120, pak jich zůstalo asi 30. Netrvalo to dlouho a s některými z nich jsem se spřátelila, přestože to bylo zakázané a bylo nebezpečné se s nimi stýkat. Pracovní skupině velel jistý Miki Bauer, který mne požádal, zda bych navštívila jeho bratra v Dlouhé ulici. Tak jsem začala židovským vězňům pomáhat. Měla jsem přitom dost štěstí. U Mikiho bratra jsem byla několikrát. Pak se stalo, že jsem nemohla přijít dopoledne, jak bylo dohodnuto, a to bylo moje štěstí. Na schodech jsem totiž potkala sousedku-švadlenu, která mne varovala, že u Mikiho bratra bylo dopoledne gestapo. Jeho byt byl zapečetěný. Utíkala jsem pryč.

Nejvíce jsem se přátelila s bratry Steinovými, Milanem Platovským a Frantou Popperem, který po válce svědčil u Norimberského soudu a který mi na stará kolena nabídl sňatek. Odmítla jsem. Líbil se mi spíše Milan, kterého i Němci obdivovali pro jeho neobvyklou fyzickou sílu. Nakonec jsme v sobě našli zalíbení a Milan neváhal riskovat i noční návštěvu u nás doma. Nechávala jsem si na svou adresu posílat jejich poštu a balíčky. Podepisovala jsem se jako Helena Břežanská. Vše jsem jim pak tajně pronášela do zámku. Dodnes se podivuji tomu, že mne nikdo neudal. Zaměstnancům místní pošty, např. doručovateli Kafkovi, muselo být vše jasné.

Když jsem se jednou zdržela na zámku, přišel mi balíček. Táta zrovna ten den nejezdil po Praze svým taxíkem a byl doma. Nedalo mu to a balíček v mé nepřítomnosti rozbil. Zjistil, že je tam polštář pro Milana. Po mém návratu udělal scénu a vyhrožoval, že musíme jít vše oznámit. Byli jsme dokonce už venku na dvorku. Naštěstí si to tatínek rozmyslel. Doma mi pak vyličil, jak našim známým Němci popravili rodinu na Sedlčansku za pomoc židům. Musela jsem mu slíbit, že s tím přestanu. Uklidnil se. Mně to však v pomáhání neodradilo. Vůbec jsem na hrozící nebezpečí nepomyslela. Možná, že mne chránil přívěšek s židovskou hvězdou, kterou jsem našla na zámecké zahradě a během války ji stále nosila na krku, a to i když jsem mluvila s "milostpaní". Ráda bych věděla, kdo ji ztratil.

Heydrichová jezdila ráda na bílém koni. Jednou přijela z vyjížďky a zrovna byl nástup židovských pracovníků. Okázale projížděla kolem nich, když tu se kůň splašil. Spadla k nohám nastoupených Židů. Od té doby už na koni v sedle nejezdila, jen v záprahu.

v kočárku v Karlíně

v Panenských Břežanech

tatínek s panem Neumannem

Esesáci na zámku

Zámek střežili zvenku čeští četníci a zevnitř za zámeckou zdí esesáci. O přátelském poměru šesti českých četníků k místním obyvatelům vypovídá nejvíce to, že si pět z nich našlo manželky v Panenských Břežanech a Odolené Vodě. Podobně to bylo i s některými esesáky. Hans Wifler měl na zámku na starosti dva koně a poníka pro Hendrichovy kluky. Občas pracoval v zahradě a naučil se přitom nadávat česky. Jednou se mě zeptal, jestli nevím o někom, kdo by mu pral prádlo. Myslela jsem si, že si můžeme doma přivydělat. Když jsem to řekla doma, táta se strašně rozčílil, že by nám na zahradě mělo viset esesácké prádlo. Našla jsem pak chudou místní rodinu, která se praní šatů za výdělek ráda ujala.

Jednou jsem pod zástěrou nesla do zámku šišku salámu pro Milana Platovského. Cestou mne zastavil Hans, abych mu odnesla prádlo k vyprání. Kvůli tomu salámu jsem byla celá nesvá. Chystal prádlo a nemohl ho sbalit. Napadlo ho použít k zabalení moji zástěru. V tom mi zpod ní vypadl salám. Hans se zarazil. Řekla jsem: "Das ist mein Wurst." Odpověděl, že o mé pomoci židovským vězňům ví a ať si na sebe dávám pozor. Říkal: „Já vím, že ty moc mluvit s židy.“ Měl o mě strach. O sebe však mluvil. Chodil na zábavy do Klecan, kde si dokonce našel českou holku. Aby mne vystrašil, hajloval jednou nohou a hrozně se smál, když jsem říkala: "Hans, to se nesmí." O atentátu na šéfa jsem se dozvěděla od Hanse. Zeptala jsem se, zda je mrtvý. "Noch nicht," zněla odpověď. Říkalo se, že Hans je vzdáleně příbuzný s Heydrichovými. Několikrát mi řekl: "Helenka, milostpaní to velká svině." "To se nesmí říkat," já na to a on se smál. Jednou se s Heydrichovou zle pohádali, křičeli na sebe a on ji vmetl, že by byl radši na frontě než tady. Do týdne na frontu skutečně šel. Poslala ho tam. Po válce jsem se dozvěděla, že přežil a vrátil se. Jejich rodina byla jednou z mála německých rodin, kterým se po válce vrátili všichni muži.

Jednoho z esesáků jsem se bála. Měl obličej podřobaný od neštovic. Když mne jednoho dne oslovil, lekla jsem se. Nakonec jsme se spřátelili. Potřeboval si jenom s někým povídat. Esesman Wagnitz měl zase na zámku manželku s dvojčaty Willym a Ullim. Mluvil polsky, a když mě potkal, tajemně mě zdravil: "Já czie kocham a ty spisz." Nevěděla jsem, co to znamená, a jen jsem červenala. O to více ho to bavilo.

Když se měl stavět bazén s převlékárnou, měl stavbu vést gestapák, který byl vyučeným zedníkem. Jako svého pomocníka si vybral Milana Platovského. Sblížili se natolik, že uzavřeli pokrevní smlouvu. Podepsali ji po vzoru mayovek vlastní krví, uložili do krabičky a zazdili do nové šatny. Je tam dodnes. Milan Platovský, to později popsal ve své knize "Přežít a žít". Po válce mi Milan jako

na tátově motorce

Odolena Voda

městská škola

ze zámku

satisfakci za mou pomoc nabídl, abych bydlela v jeho pražském bytě. Můj táta byl však proti, nechtěl, a jen řekl: „Zvlčela bys a tady máš barák.“

S Milanem a Frantou Popperem jsme se znovu potkali v osmdesátých letech, když Milan přijel jako úspěšný chilský podnikatel do Prahy. První Milanova slova byla: "Zlato, moje."

Jednou jsem s bratry Zdeňkem a Jirkou Steinovými sázeli na záhonu fazole. Najednou se objevil jeden esesák, švihl bičíkem kolem bratrů a nadával jim. Nakonec Zdeňka uhodil tak, že mu spadla rádiovka na zem. Neměla jsem rozum, bičík jsem mu vytrhla a zlomila. Nevím, co mě to napadlo. Divil se, ale kupodivu se mi nic nestalo. Že by mne opět ochránila má židovská hvězda na krku? Bohužel nezachránila oba bratry. Stalo se jim osudným to, že byli stále spolu. Při selekci v Osvětimi byli rozděleni, ale nechtěli se s tím smířit, a tak nakonec šli spolu...

Po atentátu

Po atentátu přijel na zámek Himmler. Vyžádal si, aby Heydricha léčili němečtí lékaři. Tehdy prohledávali celý zámecký park. Když Heydrich zemřel, pomáhala jsem zrovna v kuchyni a viděla Linu Heydrichovou u okna plakat. Po parku se procházel řidič Klein se zavázanou nohou. Po pohřbu se stal Himmler poručíkem Heydrichových dětí. Všichni v Břežanech jsme se dlouho báli, že nás potká osud Lidie.

Heydrichová začala brzy podnikat. Nechala vykácet stromy v parku a zasadit zeleninu. Tu vozili vojáci jednou týdně do kasáren na Pohorelec. Měla tak stálý příjem.

Od pletí v zahradě jsem jednou dostala silnou alergickou reakci, ruce mi silně natekly. Heydrichová si toho všimla a začala mě léčit. Na ruce mi přikládala obklady s cukrem. To byl její všelék. Ruce mi však ještě více natekly. Zachránil mne až německý lékař, který byl na zámku hostem a předepsal mi speciální mastičku.

Malá Zilke Heydrich byla všetečné dítě, o vše se zajímala. Heydrichovy kluci si s ní nehráli, kamarádili se synem hajného Pikarta Jardou, Marta byla malá, a tak se Zilke courala parkem. Děti měly zakázáno si od nás cokoli brát. Zilke však loudila i ve vězeňské kuchyni. Nedala mi pokoj, a tak někdy dostala kus mojí svačiny, třeba

1944

1946

Aart BOUTER (1920-1999)
vůdčí Jidovské vlny v Panských Bělčicích

chleba s medovým máslem. Jednou když jsem sekala trávu, dala jsem ji amoletu. Nenechala si to však pro sebe. Utíkala za Heydrichovou a volala: "Mami, koukej, co mám." Byla jsem pokárána a Zilke mi musela amoletu vrátit. Smála se.

Heydrichovy kluci se kamarádili se synem hajného Pikarta Jardou. Jednou Klaus a Heider jezdili od zámku k bráně na kole. Bylo to den, kdy měl přijet na návštěvu Himmler, a tak byla brána výjimečně otevřena. Strážný je napomínal, aby neprojížděli bránou. V té době jsem tam byla také a povídala si se strážným. Ptal se mě, proč jsem nejela s brežanskými na fotbal. Říkala jsem mu, že mě fotbal nebaví. To už jsme slyšeli, jak přijíždí nákladák s místními fanoušky. Rychle jsem zamířila k domovu. Za chvíli mne míjeli fanoušci, kteří utíkali pryč. „Přejeli jsme Hendrichova syna,“ volali. Dozvěděla jsem se od nich, že jim Klaus vjel na kole přímo pod automobil. Vrátila jsem se zpátky. Kromě strážného byl u Klause první vězeňský židovský lékař, který se mu snažil pomoci. Pak přišla Heydrichová. Měla bílé šaty, vzala Klausovo tělo do náruče a nesla ho do zámku. Klausova krev jí smáčela ty krásné šaty. Heydrichová se pak tak rozčílila, že chtěla strážného vojáka a řidiče Karla Kašpara zastřelit. Uklidnil ji až příjezd Himmlera. Na Klausův pohřeb jsem se koukala z vikýře. Úplně vzadu šel Klausův poník.

Karel Kašpar, který řídil nákladák s fanoušky, vyšel od soudu celkem dobře. Na konci války mu však někdo volal. Řekl jen: "Dobře, já tedy jedu." Našli ho pak zastřeleného v sanitce u Vraného.

Heydrichová nebyla spokojena s českými zahradníky, tak si přetáhla z horního zámku k sobě německého zahradníka Kauera. Zpočátku se k sobě chovali hezky, pak se začali strašně hádat. Bylo to poté, co se Kauer oženil a vzal si Češku z Břežan. Nakonec se nedohodli a Kauer ze služby odešel do Prosečnice. Po osvobození byla rodina zahradníka Kauera odsunuta do sběrného tábora. Kauer byl lynčován a utopen. Jeho těhotná manželka se syny se mohla jako Češka vrátit zpět do Břežan. Po válce se někdo postaral o to, aby k paní Kauerové jakožto Němce posílal sovětské vojáky.

O tom, že se Heydriška zajímala o dění v Břežanech, svědčí to, že jsem se od ní dozvěděla, že se můj tatínek přiotrávil v autě dřevoplynem a skončil na Bulovce.

Židovští vězni se později vrátili do Terezína. Po čase je vystřídala skupina 10 německých a 2 nizozemských vězňů. Moc se mi líbil Arthur z Nizozemí, a tak jsem se jim snažila také pomáhat. Teprve nedávno jsem se dozvěděla od dr. Müllera, že to byli Svědkové Jehovovi, kteří odmítli nosit a používat zbraně. Ti tady zůstali až do konce války. Když Heydriška odjížděla, rozloučila se s námi slovy: "Děkuji Vám všem, až se po válce vrátím, zařídím vám všem penzi."

dar od sovětského vojáka

na výletě (50. léta)

z památníku

Rusové v Břežanech

Po válce se tatínek stal národním správcem homího zámku. Byli zde ubytováni sovětské vojáky a později tu byla léčebna pro bývalé partyzány. Se sovětskými vojáky tu bylo ubytováno asi 30 žen, většina ze Sudet. Sovětské vojáky si pak jakožto vítězové pro ně chodili. Po těch nocích to tu vypadalo strašně. Pomáhala jsem Gertě a jejímu tříletému synkovi Günterovi. Ještě dnes, když vidím těhotnou, dělá se mi špatně. Proto jsem asi neměla děti, které mám ráda. Když pak vidím maminky s kočárkem, tiše jim závidím.

Sovětské vojáky byli ubytováni i v domácnostech. Dostalo se i na nás. Ubytovali u nás leteckého důstojníka. Byl pořád smutný, málomluvný a po celou dobu mi vykal. Když odjížděl a loučil se s tatínkem, najednou řekl: "Táta, dej mi Galinu." Táta nesouhlasil a důstojníkova odpověď zněla: "Ani za cigarety, neť?"

Po válce

S Milanem Platovským jsem se po letech setkala při jeho cestách do Čech, jednou dokonce za asistence chilské televize. Jednou se mi o něm zdálo a ve snu mi říkal: "Miluji Tě, zlato moje." Tehdy mi kartárka řekla: "Ten je již na druhém břehu." A měla pravdu. Milanova dcera Kačenka mi později sdělila, že má Alzheimerovu chorobu a že jim postupně odchází. Zemřel před koncem loňského roku ve věku 91 let.

Po válce jsem zůstala pracovat na Dolním (Heydrichově) zámku jako laborantka ve Výzkumném ústavu kovů. Po celý život žiji v malém domku tady v Panenských Břežanech.

V roce 1947 si všiml jeden můj přítel, že se divně směji, tvář se mi křivila. V noci jsem nemohla zavřít jedno oko, pusa se mi celá poklesla. Začala jsem se bát lidí, štěkotu psů a měla zlé sny. Poslali mě do Prahy k neurologovi, soukromému židovskému lékaři, který si prožil holocaust. Vyšetřil mě a pak se zeptal, zda jsem neprožila nálet nebo nebyla za války vězněna. Nazval to posttraumatickým syndromem. Teprve po letech na mě spadlo vše, co jsem prožila. Chodila jsem na elektroterapii a trvalo to skoro dva roky, než to přešlo.

Podobný pocit jako tehdy jsem měla před rokem, když jsem procházela branou malého koncentračního tábora na Karlově náměstí. Došlo mi, že jsem už za války mohla být "na druhém břehu".

Podle vyprávění paní Heleny Vovsové sepsal Petr Zemánek.

1985-setkání s Milanem Platovským

s pány Popperem a Platovským

návštěva dokumentačního střediska

s paní Pětinovou